

Warszawa, 19 listopada 2020 r.

Komunikat FOR 37/2020:
Wspólny rynek i praworządność ważniejsze
dla rozwoju Polski niż fundusze unijne

- Członkostwo Polski w Unii Europejskiej to nie tylko środki z funduszy unijnych, ale przede wszystkim dostęp do wspólnego rynku, którego czterech swobód (przepływu towarów, usług, kapitału i osób), prawa konkurencji i zakazu państwowych dotacji, wspólnych standardów produktowych, a w razie ich braku wzajemnego uznawania strzeże Trybunał Sprawiedliwości UE. Prymat prawa unijnego nad krajowym zapewnia jednolite stosowanie reguł na terenie całego wspólnego rynku.
- Korzyści Polski z dostępu do wspólnego rynku są pięciokrotnie wyższe niż z dotacji z unijnego budżetu. W 2019 roku otrzymaliśmy z budżetu UE transfery netto w wysokości 11 mld euro. Z kolei dzięki dostępowi do europejskiego wspólnego rynku nasz PKB był wyższy o 56 mld euro. Większy rynek umożliwia szerszy zakres specjalizacji, a co za tym idzie większą produktywność, co przekłada się na wyższy poziom płac i standard życia obywateli.
- Dla firm zagranicznych działających w Polsce naszym największym atutem jest członkostwo w UE, poddające nas wspólnym i przewidywalnym europejskim regułom, do których należą również zasady praworządności. Po pandemii COVID-19 można spodziewać się przenoszenia przez międzynarodowe korporacje produkcji bliżej rynków docelowych (ang. *nearshoring*). Skorzystanie przez Polskę na tych zmianach wymaga jednak stworzenia przejrzystych warunków dla biznesu, aby inwestorzy wybierali właśnie nasz kraj.
- Przede wszystkim jednak obrona praworządności leży w interesie polskich przedsiębiorców. O ile bowiem w przypadku szkodliwych działań polskich władz zagraniczni inwestorzy mogą liczyć na wsparcie swoich rządów, co dobrze było widoczne na przykładzie firm amerykańskich, o tyle dla polskich firm jedyną ochroną przed samowolą rządu pozostaje niezależność sądów. W efekcie między 2015 a 2018 rokiem wraz z atakiem na praworządność i uszczelnianiem podatków metodą wysokich kar inwestycje polskich przedsiębiorstw spadły o 4%, a inwestycje firm zagranicznych wzrosły o 22%.
- W dalszej perspektywie ważne dla rozwoju Polski będzie dokończenie budowy wspólnego rynku usług, w tym cyfrowych i transportowych. Najniższy w UE zasób prywatnego kapitału utrudnia polskim firmom konkurencję w przemyśle, ale średnie wyniki pod względem kapitału ludzkiego, czyli wykształcenia i zdrowia pracowników, wskazują na duży potencjał w usługach. Również Międzynarodowy Fundusz Walutowy szacuje, że mamy przewagę w eksporcie usług profesjonalnych i technicznych, który wymaga dalszej liberalizacji w Europie. W ich przypadku przestrzeganie przejrzystych reguł może być – ze względu na większą złożoność sporów dotyczących dóbr niematerialnych i prawnych – nawet ważniejsze niż w przypadku towarów. Dzięki Unii Europejskiej polskie firmy mogą działać na rynku nie tylko krajowym, na którym 38 mln Polaków wytwarza 1% światowego PKB, lecz na rynku europejskim, gdzie 528 mln Europejczyków

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasińskiego 9A • 02-628 Warszawa • tel. +48 22 628 85 11, +48 726 621 240

e-mail: info@for.org.pl • www.for.org.pl

/FundacjaFOR • @FundacjaFOR

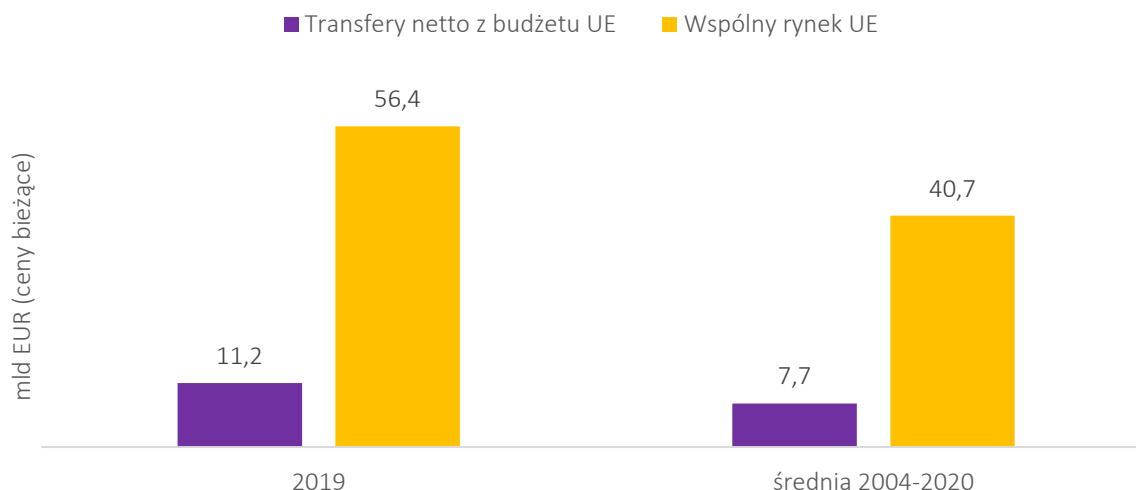

NIP: 521-34-49-293 • REGON: 140924840 • KRS: 0000277658

wytwarza 22% światowego PKB (dla porównania Stany Zjednoczone wytwarzają 24% światowego PKB, a Chiny – 16%). Większy rynek pozwala na szerszy zakres specjalizacji, a co za tym idzie prowadzi do wzrostu produktywności, od której wprost zależą wynagrodzenia pracowników i poziom życia.

Europejski wspólny rynek to znacznie więcej niż zwykła umowa handlowa. Cztery unijne swobody dążą do pełnej liberalizacji przepływu towarów, usług, kapitału i osób. Unijna polityka konkurencji zabrania rządów subsydiowania krajowych branż i firm, a unijne instytucje dążą do harmonizacji przepisów w celu likwidacji pozacelnych barier dla wymiany handlowej. Cła już od lat są dzięki Światowej Organizacji Handlu w większości krajów niskie, a największą przeszkodą pozostają często bariery pozacelne, np. regulacje dotyczące dopuszczania produktów na rynek. Przykładowo UE dopuszcza 27 substancji do produkcji kremów do opalania, a USA – tylko 16. Dzięki temu europejskie kremy do opalania chronią lepiej niż amerykańskie, ale ze względu na skład nie mogą być sprzedawane na rynku amerykańskim (Reisch, 2015). Wiele amerykańskich kremów do opalania nie jest z kolei dopuszczonych do sprzedaży w UE, bo gwarantują zbyt słabą ochronę skóry. Europejski wspólny rynek eliminuje tego typu bariery handlowe pomiędzy państwami członkowskimi i poddaje egzekucję reguł nim rządzących wspólnym instytucjom. Co prawda dostęp do wspólnego bez przynależności do UE mają Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria, jednak może on być w pewnych obszarach ograniczony w stosunku do państw członkowskich. Kraje te muszą również stosować u siebie reguły ustalane w UE, nie mając głosu w procesie ich tworzenia.

Wykres 1. Korzyści Polski z transferów netto z budżetu UE i wspólnego rynku UE

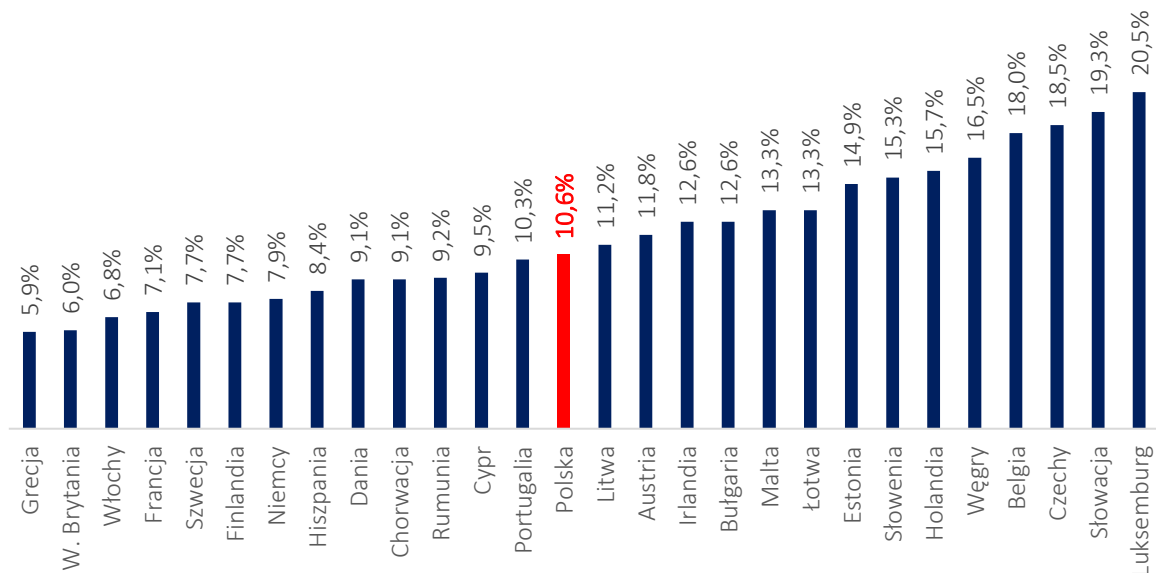
Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie Veld (2019), danych KE i MF

Korzyści Polski z dostępu do europejskiego wspólnego rynku są co najmniej pięciokrotnie większe niż z funduszy unijnych. Na wykresie 1 przedstawiamy transfery netto otrzymywane przez Polskę z budżetu UE (na podstawie danych Ministerstwa Finansów) oraz korzyści ze wspólnego rynku towarów i usług według oszacowań przedstawionych przez Velda (2019)¹.

¹ Szacunki Velda bazują na modelu QUEST, który jest modelem makroekonomicznym klasy DSGE, wykorzystywanym przez Komisję Europejską do analizy efektów polityk publicznych. Autor szacuje scenariusz kontrfaktyczny w którym istnieją bariery celne i pozacelne dla handlu wewnątrz UE odpowiadające regułom Światowej Organizacji Handlu. Zmiana w modelu odbywa się przez kanały handlu wewnętrznego oraz natężenia

Korzyści Polski ze wspólnego rynku UE są zbliżone do średniej dla wszystkich krajów członkowskich. Mniejsze gospodarki osiągają większe korzyści z dostępu do wspólnego rynku, ponieważ importują i eksportują stosunkowo więcej niż kraje posiadające duży rynek wewnętrzny (wykres 2).

Wykres 2. Korzyści z dostępu do wspólnego rynku UE jako % PKB

Brak szacunków dla Islandii, Lichtensteinu, Norwegii i Szwajcarii, które z ograniczeniami partycypują we wspólnym rynku, ale nie należą do UE. Wielka Brytania do końca 2020 roku partycypuje we wspólnym rynku na dotychczasowych zasadach. Veld (2019) kalibruje model QUEST na danych WIOD (2014).

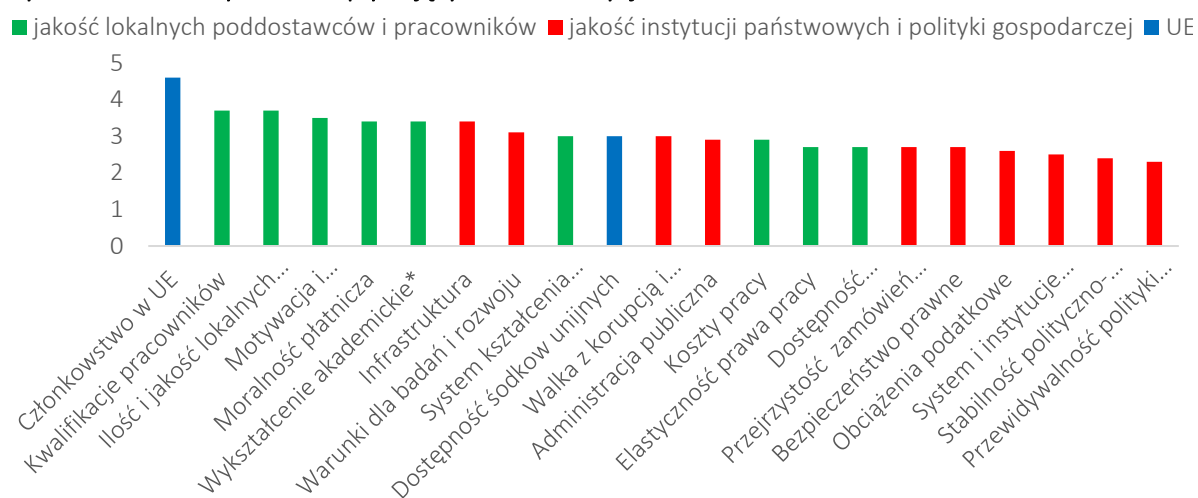
Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie Veld (2019)

Członkostwo Polski w UE jest kluczowe dla zagranicznych inwestorów, a jego waga jeszcze wzrośnie po pandemii COVID-19. Istotne ograniczenie transportu międzynarodowego w czasie pandemii COVID-19 uświadomiło wielu firmom ryzyka wynikające z przeniesienia całej produkcji daleko od rynków zbytu. Polska – jako kraj o relatywnie niskich na tle UE kosztach pracy i jednocześnie położony w środku Europy – może skorzystać na skróceniu łańcuchów dostaw (ang. *nearshoring*). Wymaga to jednak stworzenia odpowiednich warunków, w tym poszanowania unijnych reguł rządzących wspólnym rynkiem. W ostatniej ankiecie przeprowadzanej we współpracy z innymi izbami przez Niemiecką Izbę Handlową inwestorzy obecni w Polsce najsilniej doceniali członkostwo w UE (zapewne po pandemii ocena tego czynnika jeszcze wzrośnie) oraz prężny sektor prywatny (kwalifikacje i produktywność pracowników, jakość i ilość lokalnych poddostawców), jednocześnie wskazując na wiele problemów w sektorze publicznym (wykres 3). Szczególnie źle oceniano stabilność polityczno-społeczną, nieprzewidywalność polityki gospodarczej oraz system podatkowy. To w szczególności w tych właśnie obszarach musimy dążyć do poprawy, jeśli chcemy przyciągać więcej zagranicznych inwestorów po pandemii. Jednocześnie wielu podobnych

konkurencji rynkowej. W rzeczywistości efekty mogą być jeszcze większe, ponieważ model nie uwzględnia kanału innowacji oraz składających się na wspólny rynek swobód przepływu kapitału i ludności.

problemów doświadczają przedsiębiorstwa krajowe, więc korzyści nie będą ograniczały się tylko do podmiotów zagranicznych.

Wykres 3. Ocena czynników wpływających na inwestycje w Polsce w 2019 roku

Wyniki ankiet wśród inwestorów zagranicznych obecnych w Polsce, gdzie 5 to ocena najlepsza, a 1 najgorsza.

Źródło: <https://www.phig.pl/pl/article/514/2019/04/11/ankieta-koniunkturalna-2019/>

Obrona praworządności leży zatem przede wszystkim w interesie polskich przedsiębiorców. O ile bowiem w przypadku szkodliwych działań polskich władz zagraniczni inwestorzy mogą liczyć na wsparcie swoich rządów, co dobrze było widać na przykładzie działających w Polsce firm amerykańskich, o tyle dla polskich firm jedyną ochroną przed samowolą rządu pozostaje niezależność sądów. W efekcie między 2015 a 2018 rokiem wraz z atakiem na praworządność i uszczelnianiem podatków metodą wysokich kar inwestycje polskich przedsiębiorstw spadły o 4%, a inwestycje firm zagranicznych wzrosły o 22%.

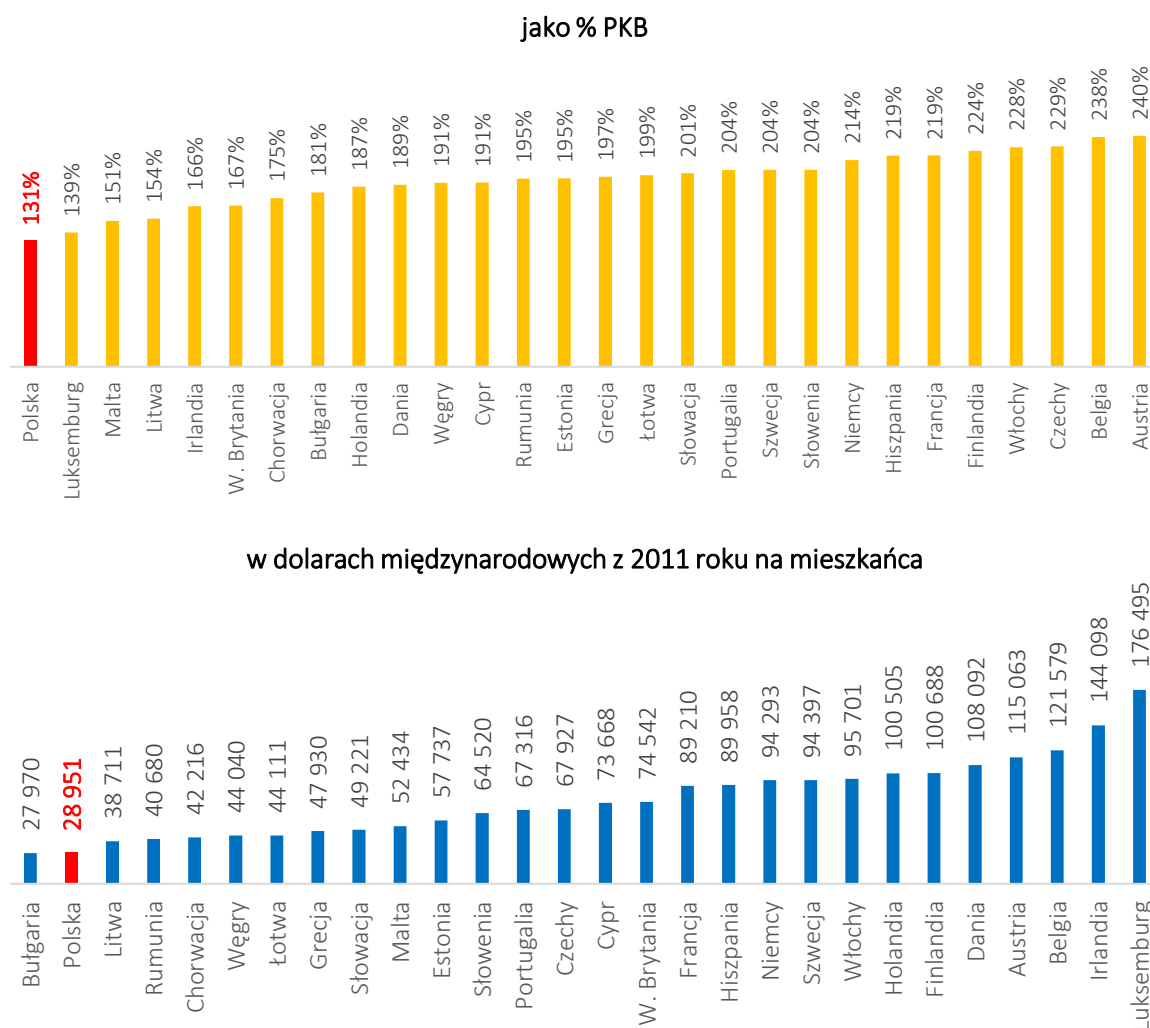
Potrzeba szerokiej koalicji na rzecz dalszej liberalizacji wspólnego rynku usług

Integracja gospodarcza w handlu towarami w Europie jest już posunięta bardzo daleko, ale niedokończona budowy wspólnego rynku usług wciąż hamuje polską i europejską gospodarkę. Większość start-upów o wielomiliardowej kapitalizacji giełdowej pochodzi ze Stanów Zjednoczonych i Chin, a nie z Europy. Dzięki dużym jednolitym rynkom spółki technologiczne z tych krajów mogą błyskawicznie osiągać bardzo dużą skalę działalności i dostęp do finansowania. Dlatego w interesie Polski leży budowa możliwie szerokiej koalicji na rzecz liberalizacji rynku usług.

Najmniejszy w UE zasób kapitału materialnego sektora prywatnego i średni kapitał ludzki (pod względem zdrowia i wykształcenia pracowników) wskazują, że przewaga Polski leży raczej w dostarczaniu usług niż towarów. Kapitał materialny to maszyny, oprogramowanie, środki transportu i budynki, które zwiększają wydajność pracowników. Kapitał ludzki to wydajność przeciętnego pracownika wynikająca z jego zdrowia i wykształcenia. Wysoka wydajność pracy w przemyśle wymaga znacznych nakładów kapitału materialnego, np. maszyn potrzebnych

do produkcji samochodów, podczas gdy w usługach często ważniejszy okazuje się kapitał ludzki, cechujący np. programistów i grafików tworzących gry wideo. Również MFW (2015) na podstawie indeksu ujawnionej przewagi komparatywnej stwierdza, że Polska (podobnie jak Czechy, Rumunia i Węgry) ma w stosunku do pozostałych państw członkowskich UE przewagę komparatywną w eksporcie usług profesjonalnych, naukowych i technicznych, dla których wciąż istnieją znaczne bariery na wspólnym rynku.

Wykres 4. Kapitał (materialny) prywatny w 2017 roku

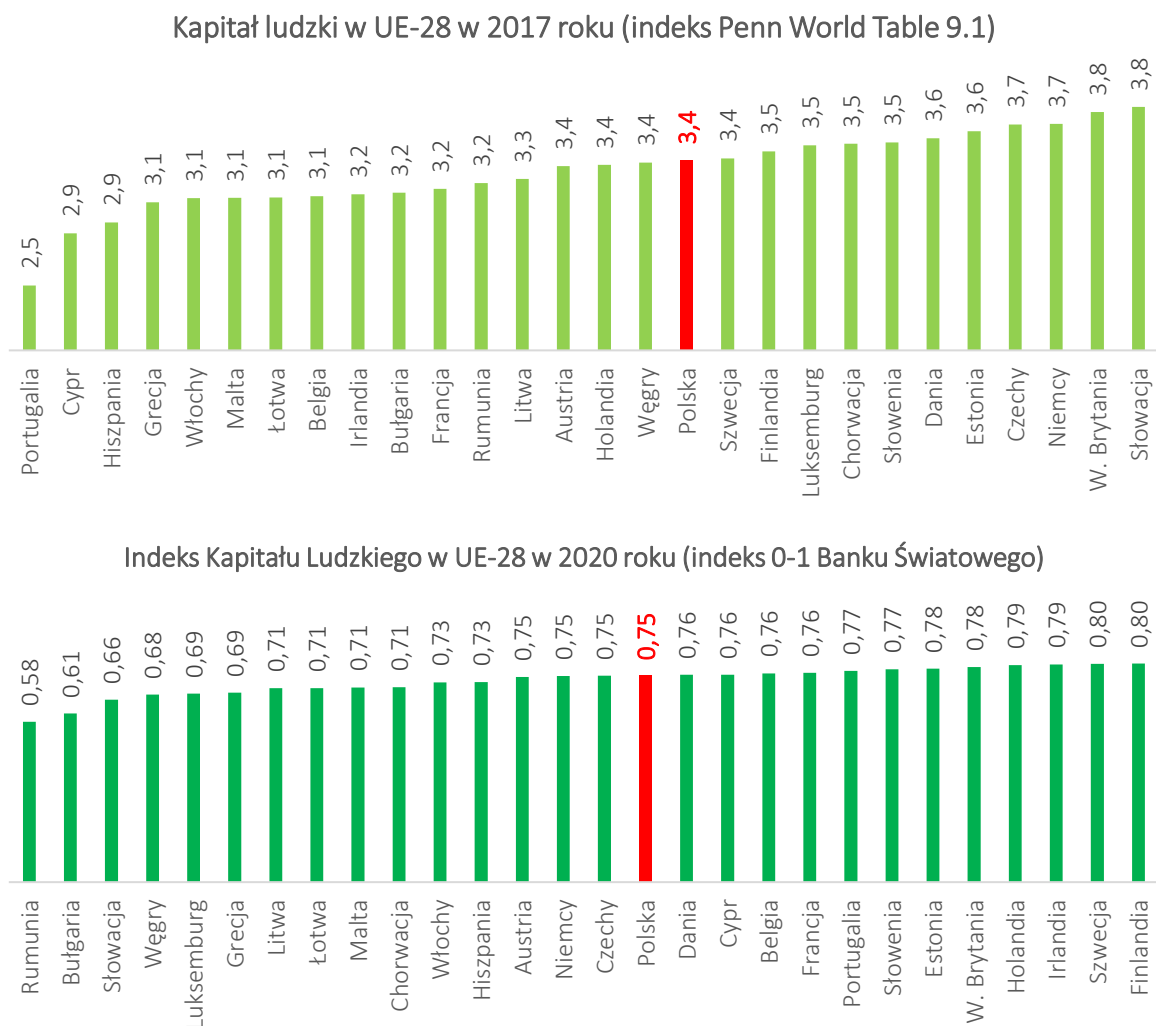

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych MFW (2020)

Polska charakteryzuje się najniższym zasobem kapitału materialnego sektora prywatnego spośród wszystkich krajów członkowskich UE. MFW (2020) oszacował kapitał materialny sektora prywatnego na świecie dla 2017 roku. Pośród gospodarek UE Polska miała najniższy kapitał materialny w stosunku do PKB i drugi najniższy (po Bułgarii) w dolarach międzynarodowych na mieszkańca (wykres 4). Warto zauważyć, że niektóre specjalizujące się w usługach gospodarki rozwinięte jak Luksemburg, Irlandia i Wielka Brytania cechują się niskim kapitałem prywatnym w stosunku do PKB, ale średnim albo wysokim w dolarach międzynarodowych na mieszkańca. W Polsce, gdzie jest on niski w obu ujęciach, wciąż nic nie wskazuje na poprawę tego stanu rzeczy, jako że zasób kapitału w gospodarce pozostaje często względnie stały na przestrzeni

wielu lat, a inwestycje prywatne w Polsce pozostają niskie na tle zarówno „starych”, jak i „nowych” państw członkowskich.

Wykres 5. Kapitał ludzki w Polsce na tle UE-28

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych Penn World Table 9.1 i Banku Światowego (2020)

Kapitał ludzki, zarówno na podstawie lat edukacji dzisiejszych pracowników, jak i nabywany przez nowonarodzone dziecko do 18, roku życia na podstawie aktualnych ryzyk zdrowotnych i szans edukacyjnych, plasuje Polskę nieco powyżej średniej UE. Wykres 5 prezentuje pierwszy indeks z wykorzystywanej do badań ekonomicznych aktualnego potencjału gospodarczego Penn World Table 9.1 oraz Indeks Kapitału Ludzkiego Banku Światowego mierzący, jak zdrowie i edukacja kształtują produktywność przyszłego pokolenia pracowników przy założeniu, że będą cechowały je te same szanse edukacyjne i ryzyka zdrowotne jak dzisiejsze dzieci. W kolejnych latach można oczekiwać dalszego wzrostu kapitału ludzkiego w Polsce, ponieważ wcześniejsze pokolenia (szczególnie te wychowane w okresie PRL) miały mniejsze możliwości edukacyjne i większe ryzyka zdrowotne niż dzisiejsze.

Podsumowanie

W przyszłości dla rozwoju Polski ważniejsze od funduszy europejskich będzie dalsze poszanowanie reguł rządzących wspólnym rynkiem i dokończenie jego budowy w obszarze usług, w tym cyfrowych i transportowych. Praworządność jest konieczna dla dalszego czerpania pełnych korzyści ze wspólnego rynku, z którego osiągamy pięciokrotnie większe korzyści niż z transferów z unijnego budżetu. Jednocześnie bardzo niski zasób prywatnego kapitału materialnego utrudnia nam konkurencję na rynku towarów, ale relatywnie większy kapitał ludzki będzie coraz bardziej budował naszą konkurencyjność na rynku usług. Również MFW szacuje dla Polski znaczne korzyści z liberalizacji handlu usługami, dla którego wciąż istnieją spore bariery na wspólnym rynku.

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Central Europe and the Baltic States

Publikacja jest wspierana przez Fundację im. Friedricha Naumanna na Rzecz Wolności. Fundacja im. Friedricha Naumanna na Rzecz Wolności nie ponosi odpowiedzialności za treść tej publikacji lub sposoby jej wykorzystania. Poglądy wyrażone w niniejszym dokumencie są poglądami samego autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy Fundacji im. Friedricha Naumanna na Rzecz Wolności.

The publication is supported by the Friedrich Naumann Foundation for Freedom. The Friedrich Naumann Foundation for Freedom is not responsible for the content of this publication, or for any use that may be made of it. The views expressed herein are those of the author(s) alone. These views do not necessarily reflect those of the Friedrich Naumann Foundation for Freedom.

Literatura

Bank Światowy (2020), The Human Capital Index 2020 Update: Human Capital in the Time of COVID-19, International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank

Komisja Europejska (2018), Jednolity rynek w zmieniającym się świecie. Wyjątkowy atut wymagający nowego politycznego zobowiązania, COM(2018), 772.

MFW (2020), Investment and Capital Stock Dataset, 1960-2017, International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, June, <https://imf.org/external/np/fad/publicinvestment/data/data070720.xlsx>

MFW (2015), Central and Eastern Europe: New Member States (NMS) Policy Forum, 2014, IMF Country Report, n. 15/98, Washington (DC): International Monetary Fund.

Reisch, M.S. (2015), After More Than A Decade, FDA Still Won't Allow New Sunscreens, Chemical & Engineering News, 93(20):10-15.

in't Veld, Jan. (2019). The economic benefits of the EU Single Market in goods and services. *Journal of Policy Modeling*, 41(5), 803-818.

KONTAKT DO AUTORA

Rafał Trzeciakowski

Ekonomista

e-mail: rafal.trzeciakowski@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A · 02-628 Warszawa · tel. +48 22 628 85 11, +48 726 621 240

e-mail: info@for.org.pl · www.for.org.pl

[f](https://www.facebook.com/FundacjaFOR)/FundacjaFOR · [t](https://twitter.com/FundacjaFOR)@FundacjaFOR